

N:o 14.

Sidningar

Utgifne

Af et Sällskap i Åbo.

Den 4 April 1782.

Tryckt hos Kgl. Acad. Boktr. *J. C. Frenckells Enka.*

Anmärkingar öfver Wårfloderne uti
Björneborgs Lån (*).

Wårfloderne eller Wårvatnets största högd,
infaller gemenligen alla år på följande
tider, uti Björneborgs Lån:

Uti Hvittis Socken och Kumeå ålf alt ned til
hafwet wid Björneborg; i början af Maji Månad.

Uti Tyrvis och Karcku Soknar, uti Kulovesi
insjö, samt Tyrvis sjö, som genom Tyrvis
forßar utgjuter sit watten i Hvittis och Kumeå
ålf; infaller floden omkring den 20 och 28 Maji.

Uti Kyro och Ikalis sidar, som falla genom
Sjuro forß uti Kulovesi; wid slutet af April el-
ler början af Maji.

Uti Birckala och Wesilax Soknar, uti Pyhä-
järvi och Wesilax sidarne, hwilka genom No-
kia

(*) Författade af Herr Direct. *Jansson.*

kia höga förß gjuta sig i Kulovesi; infaller floden i slutet af Maji eiler början af Junii.

Uti Lämpelä, Ackas och Sâxmâki Soeknar, uti Wanajavesi, Mallasvesi, med flera watten, som genom Kuokala förß gå in i Wesilax sidn, och sedan til Nockia; infaller floden circa medium Maji.

Uti Nasijärvi stora insid uti Messuby Soeken, som hämtar sin watten alt ifrån Ruovesi och Österbotniska gränzen, samt utgjuter det genom Tammerfors uti Pyhäjärvi, och sedan genom Nockia; infaller högsta floden circa medium Junii och ofta sednare.

Utaf föregående så befundne omständigheter följur:

1:0 Alt som högsta floden först infaller uti Kumeå, som är närmast til hafwet, men uti de öfrige öfwanföre belågne Soeknar och insidar, hwilkas watten äfwen går genom Kumeå, där-ester successive infaller; så måste uti Hvittis och Kumeå det öfwerflödiga för ångarne skadeliga watnet hafwa sin längsta bestånd: hwadan och finnes, at då wårwatnet stundom kan stå 2 à 3 weckor på ångarne up i landet, så står det 5 à 6 weckor uti Hvittis, och gör där så mycket mera skada.

2:0 Alt alt som landet ligger högre öfwer hafwet, och hämtar sin watten längre wäg ned, så finner man at wårfloderne komma sent. Erfarenheten intygur, at Nasijärvi watten-horizont är mera än 316 fot högre än hafwet, Pyhäjärvi endast 215, och Kulovesi 184 fot. Och är Nasijärvi det watnudrag, som man äfwen håller före hämta sin watten längsta wägen igenom det minst bebodda landet, altifrån Österbotniska gränzen.

3:0 Där

3:0 Där som wattusfloden kommer sednare och råcker längre, där är landet mindre bebodt, där äro flera kårer, måßar och tjocka skogar, hwarest sundn smälter sednare, samt kålan och fråsten sednare går ur jorden; hwarest mindre öpna åkerfält låra finnas, m. m. Om man således icke wiste huru jordmonen och landet är omkring det watten som ifrån Nälsjärwi flyter utför Tammerfors; så kunde man af denna wårflodens observation tåmmeligen säkert sluta dårtill.

4:0 Finner man genom observation, det som et sundt förnuft åfwen ger wid handen, at ju längre flod och högt watten warar, ju mindre måste watnet i sit högsta stånd hafwa warit, och desß mera är landet obebodt och upfyldt med skog och måßar. Således, då man uti Åbo ån finner at floden kommer bittida, samt stiger hastigt och owanligen högt; så bör man sluta at den ej kan råcka länge, at landet därifrån han kommer är mycket bebodt, har mycket åker- och ångsländ, branta backar, öpna fält, mindre skog och måßar; men at Tammerfors floden, som kommer litet för midsommar, och råcker långt in på hösten, ja inuti Augusti och September månader, samt ej stiger til så hiskelig högd som uti Kumeå och Åbo ån, måste leda sig från et obebodt land, djup skog och widlyftiga måßar, och twårt om, som förfarenheten åfwen intygar.

5:0 Följer häraf, at då man kan minsta wårfloden där den bittida kommer, så förekommer man endast de förstörelser på dammar och qwarvar, som en onaturlig stor flod kan åstadkoma, samt hjälper på några ställen iuwånarena at förr så bruka sin jord, som eljest efter några weckor af sig sielf bleswe brukbar. Men då man uppå

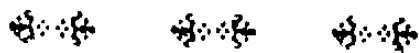
sedana ställen minskar floden, där han kommer sent och råcker länge, så liksom skapar man större jord, gör större mark, och ifrån vatnet som från en fiende går inkräkningar. Således, då Strömrensning anställes i Kumeå och Lämpelå, så befriar man de inwånare ifrån wanliga olägenheter af wårfloderne, som hafwa sina ågor nära intil Kumeå ålfs watten, samt intil Wanajavesi insid, och åfwen på några ställen hjälper dem til nya upptågter af får och måsar. Men om en Strömrensning skulle ske i Tammerfors, så skulle man så godt som tillkapa en hop nya ågor i Teisko, Messuby och andra orter, hwilka ligga intil samma sid, så wida det höga flodvatnet altid hos dem påstår den tiden jorden här gröda, näml. uti Junii, Julii och Augusti; kunnandes det ej anses för land, som de tiderne ligger under watten. Dlycka år, at Strömrensning i Tammerfors blesse lik de andra nog kostsam.

6:o Kan man af alla observationer på tiden til wårfloderne, sedan man wet wattudragens länge, sluta at högden af en wårflod i Kumeå dependerar både af wårens hastiga annalkande och af sudns myckenhet uti en ort framför en annan. Således är det ej säkert när han skal komma eller huru länge han skulle wara, förr än man af Pråster eller annat kunnigt och förståndigt folk ifrån hwarje ort, finge observationer på höstwarrens myckenhet, wintersudns högd, m. m. som skulle tjena til uplysning i många mål.

Förfarenheten har wisat mig, at då man i Tammerfors et år haft stor och långsam flod, så har den i Kuockala varit medelmåttig; men som bägge watten gå til Kumeå, så wet en inwåna-

wånare dår ej of sig sielf orsaken til flodens lång-
marighet i Kumea, det ena året framför det an-
dra, ej heller kan han of sin wintersnø sluta til
nästa wårflodens hōad och sterlek.

7:0 Bidrager wårens wårma eller köld i all-
mänhet til wårfloder es sterlek och waraktighet.
Om wåren är warm och torr, blir floden medel-
måttig; är wåren warm och wåt, blir floden
stor och långsam; är den kall och torr, så blir
floden liten, men seg och långsam. I den om-
ständigheten äro de lyckliga, som få litet watten
på sina ångar, men mista det i god tid, hwar-
igenom hōwårten för dubbel orsak befordras.

Slutet af Brefsret til Angelska Åstfå-
daren. Se N:o 13. s. 103.

Den följande rörelsen är Solfiäderns upflå-
ende, hwarunder innefattas åtskilliga små
swångningar, med många warsamma öpnirgar
på glånt, samt många fall och upståndelser i
Solfiädern, hwilket alt sällan läres under en må-
nads öfning. Denna delen af exercerandet för-
nøjer åstfådarena mer än någon annan, emedan
den uptäcker en oändelig hop Cupidoner, fran-
sar, altaren, foglar, wildjur, regubågar och dy-
lika öfwermåttan a genåma figurer, som härwid
utbreda sig för deras åsyn.

I det jag commenderar, Ge fūr med Sol-
fiådrarne, gifwes med dem en general salva,
som böres på ansenligt afstånd, hålst åt den si-
dan som winden blåser. Detta är et af de swå-
raste exercitierne; men jag har åtskilliga Trun-
timmer hos mig, som i början ej kunde gifwa

en smäll nog hög, för at höras til ändan af rummet; men som nu kunna lösas af en Solfiäder, at den ger en knall som en Puffert. Och til förkommande at unga Fruntimmer ej må lösas af sina Solfiädrar på orätta ställen, eller af otjenliga anledningar, så har jag tillika haft omsorg at wisa, wid hwilka tilfällen Solfiäders-smällan egenteligen brukas och gör den bästa effecten. Lifwenledes har jag upfunnit en Solfiäder, med hwilken en Flicka af femton år, förmedelst litet wäder, som är inneslutit i en af de tjockaste spjellarne, kan åstadkomma så högt knall, som et femtio års Fruntimmer med en wanlig Solfiäder.

När Solfiädrarne således äro aflossade, så är det nästföljande tempo, at lägga neder Solfiädrarne. Detta lärer et Fruntimmer at på et behagligt sätt lämna sin Solfiäder, i det hon kastar henne på sidan brede wid sig, för at tagga up en Korlek, sätta en hårlock i lag, uppsätta en nedfallen knappemål, eller företaga sig något annat wigtigt göromål. Denna delen af exerceringen, såsom den endast består deri, at slänga Solfiädern med en wiss air uppå et långt bord, som til den ändan står bredewid, kan läras på två dagars tid lika så wäl som på et år.

När mit Fruntimmers-Regemente således är defarmeradt, så låter jag dem gemenligen spåsera omkring något litet i rummet, då, i det jag ropar: tagen up edra Solfiädrar, de lå hals öfwer hufwud, och såsom det är wanligt då de efter en lång wiste kasta ögoven på uret, skynna sig til sina gewår, nappa up dem i hast, och intaga sina ställen. Denna delen af exercitierna är intet swår, om allenast et Fruntimmer med ofwår wänder sina tankar derpå. Släk-

Slåktandet med Solfiådern är det sista, och värkeligen mästestycket af dessa exercitier; men om et Fruntimmer ej illa använder sin tid, så kan det på tre månader göra sig til fullkomlig mästarinna deri. Gemenligen använder jag Rots månaden, eller den hetaste tiden af sommaren, til at underwisa detta; ty så snart jag blott säger: slåkten med edra Solfiådrar, så är platsen upfylld med oändeligen många Zephirer och lindriga wäderpustar, som denna årstiden äro ganska upfriskande, ehuru de en annan tid måtte vara farliga för Fruntimmer af spåd tröpps-constitution. Därdeligen många slags rörelser äro wid slåktande med en Solfiåder at bruka. Den gifwes en sticken slåktning, en blygsam slåktning, en som utmärker råddhåga, en som betecknar förwirring, en som kommer af glädje, en som iher af kärlek, m. m. Kärteligen sagt: det är knapt någon rörelse i sinnet, som ej åstadkommer en deremot svarande slåktning med Solfiådern; så at om jag blott ser et disciplinerade Fruntimmers Solfiåder, så wet jag ganska wäl om hon ler, rycker pannan, eller rodnar. Jag har en gång sedt en Solfiåder så förtreten, at det skulle varit farligt för den frånwarande Ålflaren, som förorsakade det, at komma innom vinden deraf; och en annan gång så wanmågtig, at jag war glad för des ågarinnas skull, at des åflare war på tillräckeligt afstånd derifrån. Det förstår sig, at en Solfiåder är, efter dens beskaffenhet som bär den, antingen prude eller coquette. Jag måste ock låta Er weta, at jag författat en liten afhandling, kallad Solfiåders passioner, hwilken jag wil meddela Eder, om Ni tror at den kan blifwa nyttig för det allmänna.

månna. Jag skal nästa Thorisdag hålla en General-Möstring, hwartil Ni skal wara wälkommen, om Ni wil hedra den med Eder närvarelse. Jag är oc.

P. S. Jag underwisar ock unga Herrar hela konsten at courtilera en Solfiäder.

***

Saga.

Då nyß den rike Truls af feber ansatt war,
 Man bud på Doctor Lucas har,
 Som sin Patient med kloket sköter,
 Och honom wäl och dunt bemöter,
 I några dar.

Herr Truls han repar sig = = = Han wille tacke
 Han Lucas Testamente gör (sam wara,
 Af allt det gull han hunnit spara.

Hwad hände? = = Jo, Herr Truls strart sjuk-
 nar in, och dödr!

***

Nyheter.

Den 20 sidstl. Martii afgick, i Ustela Socken, med döden Commissions-Landtmätaren Hr. Carl J. Timén.

Wid härstädes anställdt Stads-Secreterare wal, den 27 sidstl. Martii, erhöll R. Hofrätts vice Notarien och vice Stads-Secreteraren Hr. Claes Johan Sacklen 32 röster, eller alia de wäljandes enhällige kallelse.

Rättelser.

N:o 12. s. 91. r. 13. på, läs. til så. N:o 13. s. 104. r. 31. Den 13, läs. Åbo. Den 13.

N:o 15. utgifwes nästa Thorisdag den 11. April.